

Yemen Ellerinde
Otuz Yıl

Yemen Elllerinde Otuz Yıl
Son Yemen Valisi Mahmud Nedim Bey'in Anıları

1. bsk. İstanbul 2017

İŞARET YAYINLARI

Hobyar mah. Ankara cad.

Ünal Han, no: 21/1 Cağaloğlu - Fatih

tel: (0212) 519 17 28 - 528 30 63

fax: (0212) 528 30 59

isaret@isaretyayinlari.com.tr

www.isaretyayinlari.com.tr

Yemen Elllerinde Otuz Yıl

Son Yemen Valisi
Mahmud Nedim Bey'in Anıları

yayına hazırlayan
Ömer Hakan Özalp

işaret

İŞARET YAYINLARI: 210

Tarih - Hatıra

© İşaret Yayınları

Kitabın Orijinal Adı ve Yazarı

Son Yemen Valisi Mahmut Nedim Bey
Otuz Senelik Siyasi Esrarı İfşa Ediyor
Mahmud Nedim Akdilek

Genel Yayın Yönetmeni: Dr. İsmet Uçma

Editör: Prof. Dr. Ömer Aydın

Hazırlayan: Ömer Hakan Özalp

Dizgi - Mizanpaj: Ö.H.Ö.

Kapak: Yunus Karaaslan

Baskı - Cilt

Şenyıldız Matbaacılık Yay. LTD. ŞTİ.
Gümüşsuyu cad. no: 3/2, Topkapı/İSTANBUL
tel: (0212) 483 47 91
sertifika no: 11964

Mizanpaj Programı: QuarXPress

Karakter/Font: Utopia

Metin: 10 pt.

(Satır arası: 13.3 pt. *Paragraf arası:* 2 mm)

Dipnot: 8.5 pt. *(Satır arası:* 11.8 pt.)

ISBN: 978-975-350-346-4

Sertifika No

15826

1. bsk. İstanbul 2017

İŞARET YAYINLARI

Hobyar mah. Ankara cad.

Ünal Han, no: 21/1 Cağaloğlu - Fatih

tel: (0212) 519 17 28 - 528 30 63

fax: (0212) 528 30 59

isaret@isaretyayinlari.com.tr

www.isaretyayinlari.com.tr

İçindekiler

Takdim / 13

Yemen'in son valisi Mahmud Nedim Bey 30 senelik siyasi esrarı ifşa ediyor / 21

Yemen ellerinde Siyasi esrar / 23

1917 Teşrin-i Sani/Kasım 25 Yemen	23
Parasızlık	24
Ordu açtı	24
Seyyid İdris(î)	25
Ali Said Paşa	25
İngiltere telaşta	26
Enver Paşa	27
Herşeye rağmen	28
Mütareke (ateşkes)!	29
İnanmış gibi idim	30
Yeni bir ümit	30
Harbiye nazırı Cevad Paşa'nın telgrafı	40
Hudeyde İngilizlerin işgali altında	45
"Valinin başını getirene on bin riyal!.."	46
Miralay Jakop başkanlığındaki İngiliz heyeti	47
Emir kulu Hintliler	51
İngiliz miralay "Bizi kurtarın!" diyor	52
"Kesin!.. Öldürün!.."	54

İÇİNDEKİLER

İngilizleri kaçırarak uçan şemsiyeler	56
İngilizler esirlerini gözden çıkarıyorlar	57
Otuz bin sterlinlik küçük bir hediye	60
Miralay Jakop özür diliyor	62
“Beni şuraya gömünüz!..”	63
Bir tayyarenin sebep olduğu arbede	64
Tuhaf bir İngiliz: Mister Mill	66
İngiliz heyetiyle imzalanan itilafname	67
Endişe.. Endişe..	69
Hediyeler..	69
Bu sır nedir?	71
Yemen bir müstemleke miydi?	72
Hintli ve Yemenli..	73
Jakop heyeti gidiyor	75
“Köpeğimiz yanımızda...”	76
İlk müjde!	79
Erkan-ı harp Mustafa Kemal	82
Nihayet gittiler	83
San'a'da	83
Babıali ne düşünüyordu?	85
Kamil Paşa'nın fikri	86
Yemen'i tahliye mi?	88
Sultan Hamid diyor ki	88
Padişahla karşı karşıya	89
“Sizi severim”	91
Kozmidi Ef(endi) ne demiş?	92
“Bunu sen yaptın!”	92
O kadar hiddetli idi ki...	93
Padişah neden korkuyordu?	94
Ya halife olursa?..	96

İÇİNDEKİLER

Niyazi Bey soruyor	98
Talat Paşa	99
Haksız muamele neydi?	100
Heyet-i fevkalade	100
İstanbul'a doğru...	102
Doğru Yıldız'a...	103
İrade-i seniyye?!	103
Hafiye sürüleri	104
Jurnali veren kim?	105
İlk istintak	106
Beşiktaş karakolunda	107
Kabasakal soruyor	107
“Sen sus!”	109
Üçüncü sorgu	110
Kayseri'ye nefy	111
“Allah'a ismarladık!..”	114
Arka kapıya....	114
Şerif Hüseyin.	115
Tekrar karakola	116
Gene mahpes!	117
Ümmi “darulfünunlular”	117
Sivas yolunda	123
Semaverdeki posta.	124
Yolcudan haber yok!..	125
İbnü's-Suud diyordu ki...	125
Semaverde neler vardı?	126
Dokuz ay sonra!	126
Ferid Paşa.	127
Ferid P(a)ş(a) ve İmam Yahya	128
Bir hatıra....	129

İÇİNDEKİLER

Sebep?.....	130
Medine.....	130
Fahri P(a)ş(a).....	131
Fahri.. Fahri... ..	132
Ankara'nın sesi.....	135
Bayram.....	139
Taze can.....	140
Yeni vaziyetim.....	141
İsmet B(ey)-İsmet P(a)ş(a).....	142
İkinci kurye.....	144
İzmir zaferi ve Fransızlar.....	144
Mektuplar.....	145
“Kurye”nin avdeti.....	146
Müstakil Yemen!.....	146
“Gitmeyiniz!..”.....	147
Yemen'in vahdeti.....	147
Çölün üç başı.....	148
1 (Şerif Hüseyin).....	148
2 (İbnü's-Suud).....	148
3 (İmam Yahya).....	149
Mahmil.....	150
İdris öldü.....	153
Tihâmeliler.....	153
Küçük bir nokta.....	155
Ankara-Yemen.....	155
Müşkil günler.....	156
Para, para.....	157
Cihad ianesi.....	158
Bütün para orduya!.....	158
Harpsiz işgal.....	159

İÇİNDEKİLER

İmam'ı idare	159
Lozan	160
Sona kalanlar	160
Hazırlık	161
Yemen bir cehennem miydi?	161
Mabeyne davet	164
San'a'nın sukûtu (düşüşü)	167
İtilafa doğru	169
Taaruz	170
Heyet-i teftişîye	171
Ahmed Fevzi P(a)ş(a)	172
Abdülhamid'in siyaseti	172
Manasız telgraflar!	173
Abidin Paşa	174
Müşir Etem Paşa	176
Ser-katibin yazdıkları	177
Babıali	177
Hala emr ü ferman!	178
İmam kaçmıştı!	179
“İmam'ı öldürünüz!”	179
Yeni bir hareket!	180
Abdülhamid'in inadı!	181
Bozgun!	182
İkinci bozgun!	182
Ric'at!	183
Saray utansın!	184
Hafiyeler	185
Asker arasında	185
Yusuf P(a)ş(a)	186
İtalya	187

İÇİNDEKİLER

Zavallı saray!	189
İdamdan kaçanlar!	190
Bir deli	191
Kaçan paşa!	193
Terhis	193
Yeni bir imam	194
Mahmud Esad Ef(endi)	194
Mücrimlere gelince	195
Musanna (uydurma) hadiseler	196
Yemen önünde İtalya!	197
Bombardıman tehdidi!	199
Meşrutiyete kadar	199
Meşrutiyet	200
Selanik	201
Meşrutiyet yemini!	201
Mehmed Ali Paşa	202
Küçük bir hadise.. Fakat!	202
Eski hamam, eski tas... ..	203
Halil Bey	204
Yeni kıyam	204
Ahmed İzzet P(a)ş(a)	206
Trablus harbi	207
İtalya ve İdris	207
Birbuçuk milyon altın	208
Bozgundan sonra	208
Karşı karşıya	211
İtalya ablukası	213
Bu da bir mebus	216
Yeni halife	218
Meclis koridorlarında	219

İÇİNDEKİLER

Abluka	226
Yeni bir arbede	228
Recep B(ey)	229
İtalya'nın müttefiki mi?	231
İsmet Bey heyeti	234
Trablus harbi bitiyor	235
Ahmed İzzet Paşa gidiyor	236
Balkan harbi	237
İdris'le temas	239
Şerif Hüseyin	240
Emîr-i Mekke Hüseyin	242
Devlet sırları	242
Mahmud Şevket Paşa'nın telaşı	243
İdrisî'yle karşı karşıya	245
Talat Bey'in sözleri	259
İmam Yahya'ya menşur	261
Muha'da İtalyan konsolosluğu	263
Ahmed Tevfik Bey'in Taiz mutasarrıflığına nakli	265
Ubeydullah Efendi	266
Musa Kazım Paşa	267
Nahiye müdürü Sabri Bey'in evinin havaya uçurulması	267
Kimlerle uğraşırdım?	271
Halil Rami	272
Bir meddah!	273
Yemen "siyasi"leri	274
Sarıklı bir diktatör	277
İmam Yahya ve para	280
İdrisî yine azıyor	282
Sulh ve sükundan hasta olan tipler	283
Şeyhü'l-meşâyih Hüzam Paşa	284

İÇİNDEKİLER

Yine “siyasiler” ve para... ..	286
İmam'dan onbin altın borç... ..	288
<i>Buhari-i Şerif</i> okumaktan kaynaklanan bir gaile... ..	289
İdrisî ve Fersan adası meselesi... ..	291
İdrisî ile yazışmalar... ..	293

Ekler / 295

Ek 1 / 297

Osmanlı imparatorluğunun Yemen'deki son vekili • Naci Sadullah... ..	297
---	-----

Ek 2 / 321

Yemen'in son Türk valisiyle mülakat... ..	321
---	-----

İndeks / 333

Takdim

Zengin tarihi, renkli kültür ve yaşantısı ve gizemli duruşu ile Yemen; Osmanlıların bölgeye ayak bastığı ilk günlerden itibaren sayısız Mehmedciğin yanısıra beylerbeyi, vali, sancak beyi ve mutasarrıf düzeyinde pek çok Osmanlı idarecisinin defnedildiği bir vatan toprağı olmuştur. Hâfızalarda acıklı türküleriyle yer etmiş olan bu ülkede halen 20.000 civarında Türk nüfusu yaşamaktadır.

Evet, burası; uzaklığıyla ters orantılı olarak, payitahta ve merkeze, Anadolu'nun hemen her evinden ve ailesinden bir yiğidi bağrına basıp koynuna alacak kadar yakın olmuş; üzerine türküler yakılmış, romanlara konu olmuş ve sonuna kadar bağlı olduğu anavatandan –pek çok İslâm memleketi gibi, kopmak istememesine rağmen– en son kopmuş (1924) bir diyardır...

Osmanlı'nın bu ülkeye olan ilgisi, Portekiz tehlikesinin Kızıldeniz'le Hint okyanusunda kendini gösterdiği XVI. asır başlarına dayanır. Uzun bir zaman dilimine yayılan pek çok olayın ardından 1539'da Yemen beylerbeyliğinin temelleri atılır. Bundan sonraki yüzyıllar hep iğtişaş ve ayaklanmalarla geçerek nihayet XIX. yüzyıla gelinir.

Bu yüzyıldan itibaren, Uzakdoğu'dan Avrupa'ya deniz yoluyla yapılan baharat ticaretinin bağlantı noktasında yer alması hasebiyle Portekiz, Hollanda, İngiltere, İtalya ve Fransa gibi

sömürgeci Batılı devletlerin ilgi odağı haline gelir. Sözkonusu devletler, ülke üzerindeki emellerini, ilişkiye geçtikleri bazı kabile şeyh ve yöneticileri vasıtasıyla halkı isyana teşvik ederek gerçekleştirmeye çalışır. Ancak, Osmanlı, aldığı tedbirler ve güçlü orduları ile, sömürgeci güçlerin bu topraklarda barınmalarına izin vermez.

İşte, Anadolu ve hatta İstanbul'un savunmasının başlangıç noktası, Mekke ve Medine'nin anahtarı konumundaki ve Şerif Hüseyin isyanının yanbaşındaki bu stratejik bölgede, Harb-i Umumi, Mütareke ve sonrasında valilik yapan Mahmud Nedim Bey;

1856'da Hudeyde'de dünyaya geldi. Babası, Yemen vilayeti mülhakatından Perim adası kaymakamı Hızır Efendi'dir. Trablusşam rüşdiye mektebini bitirdikten sonra girdiği memuriyet hayatına Trablusşam tahrirat kaleminde başladı. Cidde ticaret mahkemesi başkatipliğine getirildiği 1880'den sonra, sırasıyla Hudeyde bidayet mahkemesi icra memurluğu; Hudeyde ticaret mahkemesi başkanlığı; Cidde ticaret mahkemesi reisliği; Hudeyde bidayet mahkemesi reisliği; iki defa Cidde vali kaimmakamlığı vekaleti; Cidde vali kaimmakamlığı hasbî muavinliği ile Ayn-ı Hamidiye komisyonu hasbî reisliği; Halep vilayeti'nin Bilan kazası kaymakamlığı; Yemen'de Harraz kaymakamlığı; yine Yemen'de Zebid kazası kaymakamlığı; Cebel-i Garbî sancağı mutasarrıflığı; Sivas vilayeti Karahisar-ı Şarkî mutasarrıflığı; Malatya mutasarrıflığı; Yemen vali muavinliği; Hudeyde mutasarrıf vekilliği; Asir mutasarrıf vekilliği; Cebel-i Bereket sancağı mutasarrıflığı ve Hudeyde mebusluğu görevlerinde bulundu. Ve nihayet 8 Şubat 1913'te, –bir kısmı T.C. Yemen valisi olmak üzere– 10 yıl altı ay 28 gün sürecek olan Yemen valiliğine atandı.

Mondros Mütarekesi akabinde, Yemen'deki tüm ağır silahlarla cephane –icabında İngilizlere karşı kullanılmak üzere–

İmam Yahya'ya bırakılarak, sözkonusu mütareke gereği Osmanlı'nın askerî-sivil bürokrasisi 1919 Mart'ında Hudeyde'de İngilizlere teslim oldu. Ancak, bilahare İmam Yahya'nın Hariciye nâzırlığına getirilen Hudeyde mutasarrıfı Ahmed Ragıb Bey'le Mahmud Nedim Bey geride kaldılar.

Bu hatıratda da görüleceği üzere, I. Dünya Savaşı, Mütareke ve Cumhuriyet dönemlerinde çok önemli iş ve işlevler gören; kaymakamlıktan başlayarak mutasarrıflık, vali muavinliği ve valilik vazifesiyle otuzbeş sene Yemen'de bulunan ve son valiliği de on yılı aşmış olan Mahmud Nedim Bey, Türk hükümetinden gelen “Yemen'in müstakil bir devlet olduğu” yolundaki emre kadar, valilik görevini az sayıdaki memur ve subayla –temsili de olsa– sürdürdü ve cumhuriyetin ilanından sonra “T.C. Yemen valisi” ünvanını kullandı. Nedim Bey, Lozan Antlaşması sonucunda Yemen'in Osmanlı toprağı olmaktan çıkması üzerine, yine Türk hükümetince kendisine verilen “İmam Yahya'ya ve beldenin terakki ve umranına yardım etmesi” emrine uyarak bir süre daha kaldı ve 1925 başlarında ülkeyi terkederek, Halep üzerinden yurda döndü.

1926-28 arasında, iki yıl, Türk hükümetinin Necid ve Hicaz sultanı Abdülaziz bin Suud nezdindeki temsil heyetinde görev aldı. Soyadı kanunu üzerine “Akdilek” soyadını alan Nedim Bey, 10 Ekim 1935 tarihli “son derece acıklı mektupta, oğlunun okul kaydını yaptırabilmek için bir arkadaşından 4 lira borç almak zorunda kaldığını” yazarak “bütün parasını ve servetini Türk milleti için feda etmesine rağmen, şimdi yalnızca 70 lira emekli aylığı aldığını söylüyor ve 70 yaşın üzerinde olmasına rağmen, idari ya da ilmî bir pozisyona atanmak istiyordu.”¹

¹ BCA CHP 490.01.536.2149.2'den: Yiğit Akın, “Erken cumhuriyet dönemi sosyal tarihçiliğinde dilekçeler”, *Toplum ve Bilim*, sayı: 99, Kış 2003-2004, s. 110.

Mahmud Nedim Bey, 11 Mart 1940'ta İstanbul'da vefat etti.²

Mahmud Nedim Bey, emeklilik döneminde hatıralarını da kaleme alarak 1932 ve 35 yıllarında dönemin gazetelerinde iki parça halinde yayımlamıştır.

Bunlardan, “Arabistan'da bir ömür” ismiyle 1935 yılında *Milliyet* gazetesinde tefrika edileni, son dönemlerde sayın Ali Birinci tarafından kitap şeklinde de neşredilmiş ve oldukça ilgi görmüştür: *Arabistan'da Bir Ömür Son Yemen Valisinin Hatıraları veya Osmanlı İmparatorluğu Arabistan'da Nasıl Yıkıldı?*, İsis Yayıncılık, İstanbul, 2001.

Ancak, yukarıda da belirttiğimiz üzere, Nedim Bey, bir değil iki hatırat kaleme almış ve sağlığında yayımlamıştı. Tarafımızdan hazırlanan bu ikincisi ise, araştırmacıların gözlerinden kaçmış ve bu yüzden de kitaplaşmamıştır.

Birtakım benzerlikler ve ortak konu ve yönlerle birlikte, her iki hatırat farklı ve müstakil metinlerdir

Bu ikinci hatırat, “Son Yemen valisi (Mahmut Nedim Bey) 30 senelik siyasi esrarı ifşa ediyor” ve “Mahmut Nedim Bey 30 se-

² Mahmud Nedim Bey'in tercüme-i hali ve Yemen'deki faaliyetleri için şu eserlere bkz. Serap Mert, *Son Osmanlı Yemen Valisi Mahmut Nedim Bey Hayatı ve Faaliyetleri (1857-1940)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilimdalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul, 2009; aynı yazar, “Osmanlı devletinin son, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Yemen valisi Mahmud Nedim Bey (1856-1940)”: *Tarihimizden Portreler Osmanlı Kimliği Prof. Dr. Cevdet Küçük Armağanı*, editörler: Zekeriya Kurşun-Haydar Çoruh, ORDAF, İstanbul, 2013, s. 123-155; aynı yazar, “I. Dünya Savaşı'nda Yemen, Osmanlı devletinin temsilcisi vali Mahmut Nedim Bey'in Yemen'deki faaliyetleri”, *Gazi Akademik Bakış Ortadoğu Özel Sayısı*, cilt: 9, sayı: 18, Yaz 2016, s. 121-139.

nelik esrarı ifşa ediyor”³ başlıklarıyla *Vakit* gazetesinin 12 Kanun-ı Sani 1932-15 Nisan 1932 tarihleri arasında (5033-5125) 93 sayı halinde neşredilmiştir. Tefrika, sonundaki “bitmedi” kaydına rağmen, herhangi bir açıklama yapılmaksızın kesilmiştir...⁴

Güçlü bağlarımız olan, Anadolu'nun hemen her evinden bir yiğidin yattığı kardeş Yemen'de 35 yıl görev yapmış olan, Osmanlı'nın son ve Cumhuriyet'in ilk ve tek valisi Mahmud Nedim Bey'in bu ilginç ve önemli hatıratı;

Çalışkan, iş-bilir, adil ve görev yaptığı bölgenin yapısını ve halkın âdet ve geleneklerini bilen, nasıl davranacaklarına, neye nasıl tepki vereceklerine vâkıf olan bir yöneticinin idare ettiği insanların sevgi ve saygılarını nasıl elde edebileceğinin bir örneği; toplumların hassas değerlerinin ve duyarlılıklarının gözlemlenmediği bir yönetim altındaki bir ülkenin, bölgenin ne durumlara düşebileceğine dair acı bir ders; iş-bilmez veya kendi başına hareket eden bürokrat ve askerlerin ne onulmaz dert ve sıkıntılara yol açabileceğinin delili; halkın âdetlerinin bilinmesinin ne kadar elzem olduğunun bir göstergesi mahiyetinde olup bellibaşlı şu konuları içermektedir:

Yemen'in ve Yemenlilerin Türkiye'ye olan bağlılık ve muhabbetleri;

Mustafa Kemal Paşa ve İnönü gibi kumandanlara ve milli mücadeleye bakışları;

3 İlk tefrikada da “Yemen ellerinde... Mahmut Nedim Bey 30 senelik esrarı ifşa ediyor” şeklindedir.

4 Eserin sonuna aldığımız, Mahmud Nedim Bey'le yapılmış iki röportajdan birini yapan Naci Sadullah, –Nâzım Hikmet'i bir gece evinde gizlediği– Nedim Bey'in hatıratıyla ilgili şunları söylemektedir: “Yemen'in son Osmanlı valisi. Adamla temasım meşhur değil. Onun hatıralarını yazmıştık birlikte de, adama emekli maaşı filan bağladılar.” Oktay Bizer, “Naci Sadullah ile Nâzım üzerine konuşma”, <http://pasaj69.org/naci-sadullah-ile-nazim-uzerine-konusma-8-mayis-1974/>

TAKDİM

Bölge halkının Anadolu'da kazanılan zaferlere duydukları sevinç;

Arapların, Bedevilerin Osmanlılarla ilişkisi ve yaklaşımları;

Bölge halkının ve Bedevilerin, Medine müdafii Fahri Paşa'ya olan hayranlıkları, kız çocuklarına varıncaya kadar binlerce çocuğa Fahri ismini koymaları;

Osmanlı-Yemen-İmam Yahya ve İdris ilişkileri;

İngilizlerin bölge üzerindeki emel ve faaliyetleri;

Şerif Hüseyin ve ayrılıkçı Arap milliyetçilerle ilişkiler;

TBMM ve Ankara'nın Yemen'le münasebetleri;

İngilizlerle olan ilişkiler ve İngilizlerce mütarekeyi müteakip gönderilen çeşitli heyetler;

Sultan Abdülhamid, Enver Paşa, Mustafa Kemal Paşa, İsmet İnönü, Medine müdafii Fahri Paşa gibi birtakım isimler ve çeşitli hadiselerle ilgili ilginç bilgiler;

Mahmud Nedim Bey döneminde Yemen'de yapılan eğitim, askerlik, bayındırlık vs. alanındaki faaliyetler;

Yemenlilerin ve Yemen kabilelerinin vatanın müdafaası yolundaki gayret ve yardımları;

Nedim Bey'in kendi görev ve hayatı ile ilgili bilgiler ve Sultan Abdülhamid'le ilişkileri...

Eser, bunların yanı sıra, İstanbul ve Ankara ile yapılan pek çok yazışma ve belgeyi de içermektedir.

Eser yayına hazırlanırken;

Diline en küçük bir müdahalede bulunulmamış ve hiçbir ekleme-çıkarma yapılmamıştır.

Günümüzde yeni neslin anlamakta zorlanacağı kelimelerin karşılıkları parantez içlerinde gösterilmiştir.

Gerekli görülen yerlerde dipnot konulmuş ve bunlardan bize ait olanları “haz.” rumuzuyla ayrılmıştır.

Tesbit edilebilen düşme, düşüklük ve eksiklikler parantezlerle giderilmeye çalışılmıştır.

Gözümüze çarpan hatalar düzeltilmiş ve bunlardan tashih olduğu açık olanlara dikkat çekilmezken, önemlilerinin asılları dipnotta gösterilmiştir.

Özel isimler, dönemlerinde kullanıldıkları şekilde yazılmıştır.

Tarafımızdan bazı başlıklar eklenmiştir.

Ve sonuna, Mahmud Nedim Bey'le yapılmış iki röportajla birlikte bir de indeks ilave edilmiştir.

Sizleri, eserle baş başa bırakırken;

Her zamanki gibi, kültüre olan katkı ve çabalarıyla örneklerinin çoğalmasını dilediğim dostlarım Mehmet Ruyan Soydan ve Sinan Tavukçu'ya;

Bizi Mahmud Nedim Bey'le ilgili iki kaynaktan haberdar eden sayın Yener Bayar ile, tefrikanın –başka kütüphanelerde bulunmayan– bazı sayılarını edinmemizdeki yardımından dolayı, Beyazıt Devlet Kütüphanesi çalışanlarından sayın Erol Atmaca'ya;

İlgi ve alakalarından dolayı, çalışmamı yayımlayan İşaret Yayınları'ndan İsmet Uçma ağabeyimizle editörlüğünü üstlenen Ömer Aydın hocama, ağabeyim Ertuğrul Özalp'a ve Ali ve Zeynep Uçma kardeşlerime;

Dizgi ve karşılaştırmadaki yardımından dolayı eşim Şule Özalp'a ve nihayet, basımından yayımına, emeği geçen herkese teşekkür ederim.

Fatih - Mayıs 2017
Ömer Hakan Özalp

İndeks

- A**
- Abdeli nahiyesi, 28
- Abdülaziz bin Suud (Necid emiri ve Hicaz sultanı, İbnü's-Suud), 15, 125), 325
- Abdülğani Ağa (kızlarağası), 88
- Abdülhamid (Sultan, II.), 18, 21, 28, 88, 89, 90, 91, 93, 94, 95, 96, 97, 100, 102, 103, 105, 112, 116, 172, 174, 175, 176, 177, 178, 181, 185, 187, 189, 192, 194, 249, 284, 300, 301, 302
- Abdülhamid Paşa (Mısır eşrafından), 222, 224
- Abdullah Bey (Muhadır nahiyesi müdürü, Sabri Bey'in amcazadesi), 270
- Abdülvehhab Paşa (hükümete sadakatıyla tanınmış, Hudeyde mutasarrıfı), 193, 272
- Abidin Dino Bey, 173
- Abidin Paşa (Cezayir-i Bahr-i Sefid valisi), 173, 174, 175, 176, 188
- Absuje kabileleri, 67
- Adana, 89
- Aden, 25, 26, 28, 32, 37, 41, 43, 48, 52, 53, 62, 68, 79, 124, 125, 130, 135, 138, 144, 150, 169, 214, 226, 257, 263, 266, 271, 278, 294, 316, 324
- Adenliler, 193
- Adil Efendi (komiser), 112, 113
- Adriyatik, 161
- Afrika, 245, 265
- ağnâm, 121, 154, 162, 191, 210
- Ahmed (Seyyid Yahya'nın oğlu), 187
- Ahmed Bey (vilayet mektubî kalemi mümeyyizi), 189
- Ahmed Fethi (Zeranik kabileleri şeyhü'l-meşâyihî), 139
- Ahmed Fevzi Paşa (Bağdat kumandanı, müşir), 166, 166, 170, 171, 172
- Ahmed İzzet Bey (Ali Rıza Paşa'nın erkan-ı harp reisi), 166, 180
- Ahmed İzzet Paşa (erkan-ı harbiye-i umumiye reisi), 34, 82, 142, 181, 186, 202, 206, 208, 209, 212, 215, 224, 233, 234, 235, 236, 237, 256, 257, 262, 267
- Ahmed Muhtar Paşa, 172, 268
- Ahmed Paşa (Taiz belediye reisi), 31, 272
- Ahmed Ragıb Bey (Hudeyde mutasarrıfı), 15
- Ahmed Rıza Bey, 129, 222, 223, 224
- Ahmed Tevfik Bey (Nedim Bey'in muavini, vekili ve Taiz mutasarrıfı), 253, 257, 265266

- Ahsen Cendârî (binbaşı), 123, 124, 126, 127, 128, 135, 139, 140, 141, 142, 146
- Akabe, 166, 188
- Akdeniz/Bahr-i Sefid, 33
- Akdilek (M. Nedim Bey'in soyadı), 15, 297, 299, 301, 304, 305, 307, 309, 312, 313, 314, 318
- Akire (bir kabileye sığınma âdeti), 270
- Akrabi nahiyesi, 28
- Alevî nahiyesi, 28
- Ali Birinci, 16
- Ali Emirî Efendi, 167
- Ali Fitri Bey (erkan-ı harbiye kaymakamı), 239
- Ali Fuad Bey (erkan-ı harp, harp akademisi reisi, Erden) , 202, 206
- Ali Nazmi Bey (mebus ve Halk Fırkası müfettişi), 174
- Ali Rıza Paşa (mirliva), 166, 182
- Ali Said Paşa, 25, 26, 31, 37
- Ali Uçma, 19
- Allenbi (İngiltere'nin Musul fevkalade murahhası, Arabistan'daki gayr-i resmî mümessili, general), 52, 53, 57, 61, 63, 316
- Alman gaz şirketi, 293
- Almanya, 42
- altı nahiye, 25
- Amran kazası, 186, 188, 189, 207, 212, 284, 285
- Anadolu, 13, 14, 17, 18, 28, 41, 44, 80, 81, 92, 127, 136, 161, 163, 200
- Anber Efendi (San'a guraba hasanesi müdürü), 144, 145, 146
- Anis kazası, 163
- Ankara, 18, 28, 121, 135, 136, 138, 139, 141, 144, 145, 146, 155, 161, 256, 321, 324
- Arabistan, 16, 66, 226, 300
- Arabistan'da Bir Ömür Son Yemen Valisinin Hatıraları veya Osmanlı İmparatorluğu Arabistan'da Nasıl Yıkıldı* (Nedim Bey'in hatıraları), 16
- Arap/Araplar, 18, 131, 133, 218, 225, 258, 300, 302, 303, 305, 306, 308, 316, 317, 318, 319
- Arap ittihadı, 218, 225
- Arap milliyetçiler, 18
- Ardahan, 136
- Arif Davudi Bey (Selanik meclis-i idare başkatibi, Kudüslü, Taiz mutasarrıfı), 271
- Arif Dino Bey, 173
- Arif Hikmet Paşa, 165
- Arnavutlar, 72
- Arnavutluk, 72
- artezyen kuyuları hafrı, 323
- Asab (İtalyan sömürgelerinin belibaşlı iskelelerinden), 265
- Asaba, 196
- Asir, 14, 34, 41, 137, 148, 149, 172, 208, 242, 251, 252
- Asiriler/Asiriler, 148, 149
- Asım Bey (erkan-ı harp, tütün inhisarında çakışan, mütekait), 206
- Asım Bey (mabeyn şifre katibi), 107

- askerî rüşdiye, 83, 323
 Asya, 197
 âşar, 121, 154, 162, 191, 238, 286
 Avlaki nahiyesi, 28
 Avni Bey (erkan-ı harbiye miralayı), 206
 Avrupa, 13, 160
 Ayn-ı Hamidiye komisyonu, 14
 Aziz Bey (kuvâ-yı umumiye kargahından, erkanı harp kaymakamı, Mısırlı), 210
- B**
- Babıali, 21, 33, 35, 36, 37, 39, 40, 43, 80, 85, 86, 87, 102, 140, 177, 197, 198, 210, 213, 235, 237, 240, 242, 243, 254, 255, 256, 261, 264, 265, 271, 293, 294
 Babu'l-Mendep, 29
 Bâcil, 48, 49, 50, 51, 53, 57, 67, 70, 75, 77, 139
 Bağdat, 126, 133, 166
 baharat ticareti, 13
 Balkan harbi, 237, 245, 255
 Balkanlar, 123
 Barh, 30
 Basra, 21, 196, 238, 326
 Basra körfezi, 196
 Batılı devletler, 14
 Bedevi/Bedeviler, 18, 27, 52, 54, 64, 65, 66, 69, 75, 76, 77, 78, 81, 121, 131, 132, 134, 135, 139, 142, 147, 172, 175, 197, 225, 232, 249, 284, 285, 288, 292, 318
 Benî Abbas kabilesi, 232
 Benî Neşir, 231, 233
 Benî Neşir dağı, 230
 Benî Neşir kabilesi, 229
 Beşiktaş, 23, 87, 89, 107, 112, 114, 116, 239, 257
 Beşiktaş karakolu, 89, 107, 112, 114
 Beyazıt Devlet Kütüphanesi, 19
 Beyrut, 321
 Beytü'l-Fakih (Zeranik kabilesinin merkezi), 227
 Bilan, 14
 1320-1321 isyanı, 173
 I. Dünya Savaşı, 15, 24, 163, 322
 Bombay, 21
 Boşo Efendi, 189, 217
Buhari-i Şerif, 289, 290
 Büyük Harp, 25
 Büyük Milet Meclisi, 124
 Büyük Taarruz, 144
- C-Ç**
- Cahaf, 159
 Cava, 21, 27, 145
 Cebel-i Badan, 191
 Cebel-i Bereket/Osmaniye, 14, 86, 89, 91, 119, 120, 200, 201
 Cebel-i Garbî, 14
 Cebel-i Rîme, 53, 152
 Cebel-i Zukar limanı, 196
 Cehran nahiyesi, 191
 Celîle, 159
 Cemal Paşa, 21
 Cemil Bey (Cebel-i Rîme kaymakamı), 152
 Cevad Paşa (Harbiye nazırı), 40, 41

İNDEKS

- Cevher Ağa (başmusahip), 106
 Cezayir-i Bahr-i Sefid, 173, 174
 Ceziretü'l-Arab, 96, 131, 135, 138,
 144, 148, 149, 155, 197, 262
 Cıraf, 182
 Cibal, 88, 169, 183, 210, 211, 212,
 274
 Cibele nahiyesi, 272
 Cibuti, 144
 Cidde, 14, 43, 199, 213, 220, 239
 Cidde ticaret mahkemesi, 14
 cihad, 158, 164, 324
 Cizan, 207, 208, 239, 240, 245,
 254, 292
 Cubran (siyasiler'in en nüfuzlu ve
 kodamanı), 276
 cülus veya viladet günü, 240
Cumhuriyet gazetesi, 329
 Cumhuriyet ve ilanı, 15, 17
 Çanakkale, 81, 114
 Çeçen Bayram Bey (Kevkeban
 kaymakamı), 279, 280
 Çin, 21
 Çorlu, 262
 Çürüksulu Mahmud Paşa, 82, 83
- D**
- Daan (Amran'dan onbeş saat me-
 safede), 212
 Dadı Malik (Hintli binbaşı), 48, 51
 Dahiliye Nezareti, 99, 265, 294
 Dahyan, 186
 Dali, 159
 Damat Ferid Paşa, 127, 128, 129,
 130, 316
 darulfünun, 117, 118, 119
 darulmuallimîn, 323
- Davut (San'a'nın tek fotoğrafçısı,
 Musevi), 140
 Dekayik, 267
 Dekke (esir pazarı), 197
 denizyolları, 120
 Dersaadet, 101, 102, 156
 Deyi'ş-Şüma, 214
 Dirrü'ş-Şuma, 229
 Diyan Nasır (Medineli), 151
 Dolmabahçe, 103, 104
 Draç, 185
 düvel-i muazzama, 196, 197
- E**
- Ebu Ariş kazası, 237, 249
 Ebu Fahri (Bedevilerin Türk altı-
 nına verdikleri isim), 134
 Ebu Lahumlar meselesi, 270
 Edirne, 258
 Edirne'nin istirdadı için yapılan
 şenlikler, 258
 Ehdel ailesi, 139
 Emir Ali (Hicaz veliahtı), 133
 Enver Paşa, 18, 21, 27
 Eritre, 21, 246
 Erol Atmaca, 19
 Ertuğrul Özalp, 19
 Erzurum, 38
 etatampon (kabilelerle Hudeyde
 sancağı arasında tampon), 254
 Etem Paşa (müşir), 164, 176
 Eydiler, 183
 Ezher, 250
- F**
- Fadlî nahiyesi, 28
 Fahreddin (Adliye vekili müsteşa-
 rı), 155
 Fahri ismi, 18, 132

İNDEKS

- Fahri Paşa (Medine müdafii, Hicaz kuvve-i seferiyesi kumandanı), 18, 34, 43, 130, 131, 132, 133, 134, 135
- Fas, 250
- Fatih Millet Kütüphanesi, 167
- Faysal (Şarki Ürdün emiri, kral), 126, 133, 224
- Ferid Paşa (İsmail Müştak'ın kayınpederi), 171
- Ferid Paşa, 127, 128, 129, 130, 171, 186
- Ferid Paşa (piyade dairesi reisi), 82
- Fersan adası, 291, 292, 293
- Fethi Bey (Dahiliye vekili), 146
- Fevzi Bey (yaverandan, kaymakam), 100
- Fevzi Paşa (Heyet-i vekile reisi ve erkan-ı harbiye-i umumiye reisi), 136, 141
- Fevzi Paşa (San'a vali vekili ve kuvayı umumiye kumandanı, müşir), 100, 179, 180, 182, 183, 191
- Feyzi Paşa (mirliva), 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 195, 201, 303
- Fos Moris (İngiliz sefaretinden), 113
- Fransa, 13, 136, 293
- Fransız heyet-i fenniyesi, 322
- Fransız heyeti (Türk askerlerinin tahliyesinden sonra Medine'ye giden, Tunuslu ve Cezayirli-lerden mürekkep), 134
- Fransız müstemlekeleri, 144, 145, 227
- Fransızlar, 123, 134, 144, 169, 316
- Fuad Bey (kolordu yaveri), 43
- Fuad Bey (Sarıgüzelli, erkanı harp miralayı), 202
- G**
- Galata, 215, 239
- Ganime (İtalya zanbuku), 196
- gaz madeni, 293
- Gazi Ahmed Muhtar Paşa, 268
- Gazi Paşa, 123, 140, 141, 161
- gümrük, 154, 238
- H**
- Hacı Adil Bey (Dahiliye nazırı), 242, 255
- Hacı Kamil Bey (vali vekili, tedkikat-ı şer'iyeye reisi ve müfettiş-i hükkam), 215, 239, 291
- Hacı Osmanbey bayırı, 112
- Hacur, 231, 237, 257, 290
- Hadi Heyc Paşa (Vaizaf şeyhü'l-meşâyihî), 214, 229, 231
- Hadi Paşa (Yanya valisi, ferik), 100
- Hâdimü'l-Harameyn, 241
- Hadramut, 126
- "hain Türkler", 188
- Hakkı Bey (mektupçu), 239, 261, 285
- Hakkı Paşa (sadrazam), 222, 223, 260
- Halep, 14, 15, 324
- Halil Bey (fırka reisi, Mentеше), 204
- Halil Rami (mutasarrıf, Yüzellikler'den), 271
- Halul, 239

İNDEKS

- Hamdi Bey/Paşa (Kiraz), 213, 214, 228, 229
- Hamdi Dede (Nedim Bey'in akrabası), 110, 111
- Hamidiye, 239, 240, 249, 254
- Harameyn (Mekke-Medine), 150
- Harb-i Umumi/Umumi Harp, 14, 24, 29, 122, 123, 130, 145, 156, 163, 275, 322, 323, 324
- Harbiye Nezareti, 43, 156, 159, 255, 316
- Harif, 186
- Harp Akademisi, 239
- Harraz, 14
- Hasan Tahsin Paşa (Yemen vali ve kumandanı, Selanik'i kaybeden), 201, 202, 203
- Hasanpaşa karakolu, 200
- Haşit, 181, 186, 195, 204, 206, 209, 210, 268, 283
- Haşit kabileleri, 204
- Haşitliler, 203, 204, 283
- Havâşibî nahiyesi, 28
- Haydar Molla (Adliye nazır), 43, 130
- Hays, 23, 29, 30
- heyet-i fevkalade (Mahmud Esad Efendi riyâsetinde), 100, 102, 195, 199
- heyet-i teftişîye, 167, 168, 171, 181, 186, 189
- Hızır Efendi (Nedim Bey'in babası, Perim adası kaymakamı), 14
- Hicaz, 15, 34, 41, 43, 95, 97, 115, 125, 133, 148, 149, 197, 198, 199, 225, 241, 323
- Hicaz esir pazarları, 199
- Hicaz kuvve-i seferiyesi, 43
- Hilal-i Ahmer, 45
- Hilmi Bey (jandarma kumandanı), 239, 261, 285
- Hindistan, 21, 27, 51, 71, 72, 73, 145, 226
- Hint/Hintlî, 13, 48, 51, 69, 72, 73, 193, 316
- Hint okyanusu, 13
- Hoca Tevfik (Arnavut), 250, 251, 252, 253
- Hollanda, 13
- Hudeyde, 14, 15, 38, 43, 44, 45, 46, 47, 50, 55, 57, 64, 66, 68, 69, 75, 77, 78, 79, 83, 84, 86, 90, 102, 105, 129, 138, 142, 144, 159, 165, 166, 186, 188, 192, 193, 198, 206, 208, 211, 214, 216, 226, 228, 235, 243, 247, 255, 257, 291, 292, 302, 316, 317, 322, 323
- Hudeyde bidayet mahkemesi, 14
- Hudeyde ticaret mahkemesi, 14
- Hudeydeliler, 216
- Hufreler/kuyular, 208
- Hüseyn el-Emrî (İmam'ın hocası, kadı), 210
- Hüseyn Paşa (kolordu kumandan vekili), 256
- Hüseyniye köyü, 240
- Hüsnü Bey (yaverandan, bahriye binbaşısı), 100
- Hüzam Paşa (şeyhü'l-meşâyih), 284, 284, 285, 286

İNDEKS

- I-İ**
- Irak, 66, 225, 326
- Isparta, 28
- iane-i cihadiye, 158, 324
- İb kazası, 268
- İbnü's-Suud, 125, 126, 148, 149, 150, 151, 152
- İdare-i Mahsusa, 120
- İdris/İdrisi, 18, 25, 28, 33, 38, 84, 122, 147, 152, 153, 162, 207, 208, 213, 214, 215, 226, 228, 229, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 242, 243, 244, 245, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 257, 258, 261, 262, 267, 280, 282, 283, 284, 287, 288, 290, 291, 292, 293
- İdrisi'ye mütesellim, hakim veya mutasarrıf ünvanlarından birinin verilmesi, 238
- İhsan Bey (kolordu kumandan vekili Hüseyin Paşa'nın oğlu, yüzbaşı), 261
- el-İkbal* gazetesi, 321
- İmam Muhammed el-İdris, 324
- İmam Yahya, 15, 18, 26, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 47, 48, 49, 51, 68, 69, 70, 84, 85, 86, 87, 94, 95, 96, 97, 100, 101, 108, 109, 121, 122, 126, 128, 129, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 143, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 159, 160, 161, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 173, 174, 176, 177, 179, 180, 181, 182, 183, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 193, 194, 195, 201, 202, 203, 204, 205, 209, 210, 211, 212, 216, 218, 224, 225, 232, 233, 234, 236, 237, 239, 244, 246, 248, 254, 257, 258, 259, 261, 266, 267, 269, 274, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 300, 301, 302, 305, 307, 309, 310, 312, 313, 314, 316, 317, 318, 322, 323, 324
- İmam Yahya'nın hilafeti, 97, 218
- İmam Yahya'ya menşur, 261, 262
- İngiliz altını, 134, 272
- İngiliz heyeti, 48, 49, 58, 62, 65, 66, 67, 75, 83, 327
- İngiliz müstemlekeleri, 26, 145, 227
- İngiliz sefareti, 113
- İngiliz siyaseti, 273
- İngilizler, 14, 15, 18, 29, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 79, 83, 85, 113, 122, 123, 127, 131, 134, 135, 138, 145, 148, 155, 156, 157, 169, 188, 193, 197, 227, 263, 272, 273, 284, 293, 312, 316, 323, 324, 327
- İngiltere, 13, 21, 25, 26, 33, 34, 38, 42, 57, 58, 64, 67, 68, 129, 130, 148, 188, 245, 293, 294, 316
- İngiltere Savunma Bakanlığı, 42

İNDEKS

- İnönü zaferi, 140, 142, 143
 İr' nahiyesi, 163
 İrfan Bey (erkan-ı harp), 285
 İsa bin Meryem, 67
 İslam dünyası, 96, 97, 250, 323
 İsmail Bağayî (Bâcil şeyhi), 139
 İsmail Hakki Bey (mabeyn katiple-
 rinden, Diyarbekirli), 105, 106
 İsmail Müştak Bey, 171
 İsmet Bey/Paşa (erkan-ı harp,
 İnönü) , 18, 142, 143, 160, 206,
 234, 235, 237, 242
 İsmet Bey heyeti, 234
 İsmet Uçma, 19
 İstanbul, 14, 16, 18, 24, 25, 27, 31,
 35, 38, 40, 41, 42, 53, 82, 86, 87,
 88, 89, 96, 100, 101, 102, 103,
 108, 111, 125, 127, 128, 130,
 141, 144, 150, 156, 160, 161,
 162, 168, 171, 172, 173, 174,
 186, 190, 195, 199, 200, 201,
 202, 203, 204, 205, 209, 211,
 215, 217, 225, 236, 240, 242,
 249, 256, 261, 264, 275, 276,
 278, 281, 284, 288, 289, 292,
 305, 323
 İstanbul Ekmekçiler Cemiyeti, 31
 İstanbul heyeti, 102, 103
 istibdat devri/idaresi, 87, 169, 251
 istinaf mahkemesi, 211
 İşaret Yayınları, 19
 İtalya, 13, 161, 187, 188, 196, 197,
 198, 199, 207, 208, 213, 226,
 227, 231, 232, 239, 243, 245,
 246, 247, 263, 264, 265, 322
 İtalya ablukası, 213, 226
 İtalya konsolosluğu, 187, 199,
 243, 247, 264, 265
 İtalya sefaretı, 196, 264
 İtalyan konsolosluğu, 263
 İtalyan müstemlekeleri, 145, 197,
 207, 227, 265
 İtalyanlar, 122, 169, 207, 216, 239,
 240, 263, 316, 323
 İtilaf devletleri/düvel-i İtilafiye,
 34, 41
 İttihad ve Terakki Fırkası, 86, 87,
 93, 189, 200, 202, 205
 İttihad ve Terakki hükümeti, 86, 122
 İttihad ve Tarakki Selanik merke-
 zi, 201, 216
 İttihadcılar, 249, 271
 İzmir vapuru, 102, 103
 İzmir zaferi, 144
 İzzet Paşa (kuvâ-yı umumiye ku-
 mandanı), 228
- J**
- Jakop heyeti, 75
 Jakop/Cakop (miralay, İngiliz he-
 yetinin başkanı), 47), 52, 53,
 58, 59, 60, 62, 67, 74, 75, 79
 Jön Türkler, 120
 jurnal, 95, 97, 104, 105, 185
- K**
- Kabasakal Mehmed Paşa, 89, 103,
 104, 107, 108, 110, 118, 119,
 163, 200
 Kadri Bey (erkanı harp, Malatya
 mutasarrıfı, Urfa valisi Kadri
 Paşa), 206, 282, 283
 Kadri Bey (serhafiye) , 107, 109,
 114, 118

İNDEKS

- Kafkas, 161
 Kafle, 234
 Kahire, 25, 53, 80, 134, 250, 251
 Kamil Paşa, 21, 86, 87, 88, 249
 kanun-ı esasinin ilanı, 120, 200
 Kapalıçarşısı (Yemen), 315
 kapitülasyonlar, 197
 Karahisar-ı Şarkî, 14, 91, 167
 Karaköy, 112
 Kars, 136
 Kasım Bey (Nedim Bey'in yaveri, mülazım), 306
 Kasım Zeynel Bey (Cidde mebusu), 220
 Kasımpaşa, 298, 305
 Kayseri, 89, 111
 Kenan Bey (mekteb-i harbiye müdürü, ordu erkan-ı harbiye reisi, fırka kumandanı, kaymakam), 121
 Kenan Paşa (ferik), 107
 Kevkeban hadisesi/meselesi, 208, 279
 Kevkeban hakimi, 279
 Kevkeban kazası, 202, 203, 208, 277, 278, 279
 Kireçburnu, 115
 Kımaran, 53
 kısas, 211
 Kıtmeri kabileleri, 67
 Kızılbaş, 312
 Kızıldeniz/Bahr-i Ahmer, 13, 85, 144, 145, 169, 196, 197, 227, 240, 265
 Kibî, 187, 189, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225
- Kifle (San'a'dan atla beş günlük mesafede), 179
 Konya, 28, 161
 Kozmîdi Efendi, 92, 93, 217
 Kranfeld (Hudeyde İngiliz kumandanı), 75
 Kuhra kabileleri, 68
 Kuşçubaşı Eşref Bey (Çeteci Çerkes Eşref), 27
- L**
- Lahiç, 26, 30, 31, 37, 157, 159, 294
 Lazıkiye, 271
 Lihac, 324
 Lloyd George, 80
 Londra kabinesi, 26
 Londra, 26, 293
 Lozan Antlaşması, 15
 Lozan, 15, 160
 Luhayya, 208, 232, 237, 239, 254, 290
- M**
- Mahmud Esad Efendi (defter-i hakani nazırı), 100, 101, 102, 194, 195, 199
 Mahmud Nedim Bey, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 42, 57, 58, 70, 81, 90, 91, 98, 101, 103, 104, 109, 110, 116, 118, 119, 128, 143, 151, 153, 157, 164, 214, 215, 306, 321, 324, 325, 329
 Mahmud Şevket Paşa, 209, 236, 238, 243, 244
 Malatya, 14, 164
 Mansur Paşa (divan-ı harp heyeti reisi, mirliva), 192
 Marava, 215

İNDEKS

- Meclis-i Mebusan, 86, 87, 189, 217, 218, 219, 225, 226, 254, 255, 259
- Medine, 14, 18, 27, 34, 43, 95, 130, 131, 132, 133, 135, 165, 166
- Mehmed Ali Paşa (San'a vali ve kumandanı), 202, 203, 204, 205, 208
- Mehmed Ali Ulvi, 188
- Mehmed Bey (Menâha kazası kaymakamı), 274
- Mehmed Bey (Nedim Bey'in yaveri), 29
- Mehmed Bey (Taiz mutasarrıfı), 31
- Mehmed Efendi (vilayet merkezi kadısı), 155
- Mehmed Ferid (sadrazam), 196
- Mehmed Nuri Efendi (kadı, Mardinli), 269
- Mehmed Paşa (Sakallı Çerkes, kumandan), 300
- Mehmed Râşid Paşa (Zor mutasarrıf-ı sâbıkı), 167
- Mehmed Reşid Paşa (heyet-i teftişçe azası), 189
- Mehmedcik, 13, 46, 184, 205, 228, 259
- Mehmet Ruyan Soydan, 19
- Mekke, 14, 24, 25, 27, 95, 115, 123, 132, 135, 148, 150, 157, 237, 240, 242
- Memduh Paşa (Dahiliye nazırı), 177, 300, 301
- Menâha kazası, 166, 167, 171, 273, 274, 313, 314
- Merava, 84
- Mergani tarikatı, 207
- Merganiler, 207
- Mersin, 120
- meşâyih, 67, 138, 139, 176, 181, 209, 214, 215, 216
- Meşihat Müsteşarı Hüseyin Kamil Efendi'nin Yemen Hatıraları 1912-1913*, 215
- Meşrutiyet, 86, 97, 189, 199, 200, 201
- Meşrutiyet yemini, 201
- Meşrutiyetin ilanı, 88, 89
- mezhep ihtilafı, 248, 268, 269, 270, 271, 273, 289, 290, 316
- Mısır, 21, 33, 52, 57, 79, 125, 144, 150, 187, 188, 218, 221, 222, 224, 225, 226, 242, 292
- Mısır mahmili, 150
- Mısır postası, 79
- Midi, 240
- milis teşkilatı, 242
- Mill (mister, İngiliz), 66
- Milliyet* gazetesi, 16
- Misak-ı Milli, 160
- Mondros Mütarekesi, 14
- Muammer Râşid Bey (Darulfünun emini), 167
- Muasala kabilesi, 228
- Muaviye'yi tel'in, 273
- Muha, 263, 264, 265
- Muhadır nahiyesi, 267, 268
- Muhammed İdris ibn Ali İdris, 236
- Muharrem Paşa Şahin (Mısır eşrafından), 222, 224

İNDEKS

- Muhiddin Paşa, 149
 Muhiddin Paşa (Asir kumandanı, mirliva), 34
 Muhiddin Paşa (mebus, eski Kahire elçisi), 25
el-Muktebes gazetesi, 324
 el-Mu'tariz (en yaman şakilerin tabii merkezi), 228
 Musa (Mişon, Yemenli bir Musevi), 308, 309, 310
 Musavva, 144, 196, 197
 Mustafa Kemal Bey/Paşa, 18, 80, 82, 83, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 139, 148, 152, 156
 Musul, 272, 316
 Muzaffer Bey (defterdar), 275, 276
 Muzaffer Paşa (jandarmadan yetişme Hudeyde mutasarrıfı), 193
 Mürşid Raşid (öldürüldüğü söylenildiği halde sağ bulunan), 196
 Müstakil Yemen, 146
 Mütareke, 14, 15, 21, 29, 34, 35, 37, 39, 41, 42, 43, 46, 49, 131, 324
 mütesellim, 247
 Müttevekkilüllah Yahya bin Hamidüddin (Yemen kralı), 31
- N**
- Naci Sadullah, 17, 297
 Nazım Bey (şehit), 206
 Nazım Hikmet, 17
 neccab (postacı), 75, 79, 182, 183
 Necid, 15, 125, 149, 323
 Necmeddin Bey (mektubî kalemi mümeyyizi), 278
 Nedim Bey, 15, 16, 18, 21, 92, 94, 98, 99, 115, 212, 217, 218, 219, 220, 221, 250, 252, 253, 260, 321, 326
 Nedim Bey (doktor, kaymakam), 43
 Nedime Akdilek (M. Nedim Bey'in kızı), 300
 nevâhi-i tis'a (dokuz nahiyeye), 28, 126, 159
 Niyazi Bey, 86, 98
 Nureddin Bey/Paşa, 213, 214, 229, 230
- O-Ö**
- 10 Temmuz inkılabı, 86, 120
 Orta Asya, 21
 Osmanlı askerleri, 196
 Osmanlı camiası, 95
 Osmanlı devleti/Devlet-i Aliyye, 34, 41, 66, 68, 188, 246
 Osmanlı hükümeti, 33, 34, 40, 66, 68, 246, 248
 Osmanlı imparatorluğu, 33, 38, 297, 300
 Osmanlı sarayı, 21
 Osmanlı, 13, 14, 15, 17, 18, 21, 25, 33, 34, 38, 41, 51, 66, 68, 71, 95, 188, 189, 196, 218, 226, 238, 246, 250, 297, 300
 Osmanlılar, 13, 18
 31 Mart vakası, 186
 Ömer Aydın, 19
- P**
- Paskal Cemil (beceriksiz bir binbaşı), 182
 Perim adası, 14, 29
 Portekiz, 13

İNDEKS

- R**
- Ragıb Bey (kaymakam), 208
- Ragıb Bey (Kevkeban kumandanı), 203, 205, 208
- Rahmi Bey (Taiz mutasarrıfı), 191
- Ramiz Bey (posta ve telgraf başmüdürü), 253
- Rauf Bey, 21, 239, 249, 254
- Receb Bey (Cidde mutasarrıfı), 239
- Receb Bey (Peker, bilahare Halk Fırkası katib-i umumisi), 206, 229, 230, 231
- Rede (Amran civarında), 189, 189
- redif/ihtiyat, 193, 304, 313, 314
- rehine, 184, 258, 259, 260
- Reley (Aden valisi), 316
- Reşad Efendi (veliaht), 111
- Rıfat Bey (Kağıthane imamının oğlu, ibrikar), 107
- Rodos, 170, 173, 187
- Roma, 188, 247
- Rumeli, 28, 44, 123, 161, 163, 185
- rüesâ, 31, 38, 54, 210, 214, 290
- S**
- Saade, 194
- Sabah* gazetesi, 242
- Sabit Bey (baytar binbaşı), 281
- Sabit Paşa (ferik), 100
- Sabri Bey (Muhadır nahiyesi müdürü), 267, 268, 270
- Sabya kazası, 25, 208, 237, 242, 249
- Saffet Bey (mülazım, bilahare sabık eski fırka katibi umumisi, Arıkan), 206
- Said Abdülbari, 239
- Said Abdülkadir, 139
- Said Paşa, 21
- Said Paşa (kumandan vekili, Hudeyde kuvâ-yı mürettebe kumandanı, ferik), 213, 214, 228, 237, 255
- Sakarya meydan muharebesi, 136
- Sakarya zaferi, 140, 142, 143
- Salih Bey (erkan-ı harp, Salih Paşa), 206
- sambuk/zambuk, 196
- San'a, 27, 31, 32, 42, 43, 47, 51, 79, 83, 84, 95, 99, 100, 101, 120, 122, 140, 144, 152, 165, 166, 167, 169, 170, 171, 179, 180, 181, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 190, 191, 192, 193, 201, 202, 204, 206, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 233, 235, 253, 256, 257, 258, 259, 261, 266, 272, 275, 278, 280, 284, 287, 289, 291, 313, 314, 321, 322, 323
- Selanik, 186, 200, 201, 216, 271
- Serez, 185
- Sevr, 136
- Seyfulislâm (İmam'ın amcazede-si), 258
- Seylan, 79
- Seyr-i Sefain, 120
- Seyyid Abdülbari, 215, 216, 226, 227
- Seyyid Abdülkabil (son postnişin), 84
- Seyyid Abdülkadir (Şafîilerin reisi), 274

İNDEKS

- Seyyid Abdülkadir el-Ehdî, 48, 49, 51, 55, 56, 67, 75, 78, 79, 84, 154, 155
- Seyyid Abdullah (Kevkeban kaymakam, sarıklı diktatör), 277
- Seyyid Abdullah (şer'î mahkeme azasından ve İmamzadelerden), 189
- Seyyid Abdullah Abdülkadir, 155, 156
- Seyyid Abdullah bin İbrahim (Yemen mebusu), 222
- Seyyid Ahmed (Yemen mebusu), 222
- Seyyid Ahmed Şerai Paşa (Hudeyde belediye reisi), 214
- Seyyid Ali İdrisi (İdris oğlu), 153
- Seyyid Ehdel (Şafîilerin reisi), 84
- Seyyid Hüseyin Abdülkadir (Yemen mebusu), 222
- Seyyid İdris/İdrisî, 25, 121, 122, 126, 137, 152, 157, 207, 215, 216, 234, 237, 238, 247, 248
- Seyyid Kasım (evkaf nazır), 189, 210
- Seyyid Kasım Dahyam (imamlık iddia eden), 194
- Seyyid Kibî, 150
- Seyyid Mehmed İdrisî, 68
- Seyyid Muhammed (Yemen imamı), 164
- Seyyid Muhammedü'ş-Şâmî (Yemen heyetinden), 87
- Seyyid Paşa, 235
- Seyyid Ubâdî (velilik iddia eden bir meczup), 191
- Seyyid Yahya, 164, 187
- Seyyidler, 79, 80, 85, 138, 142, 180
- Sinan Tavukçu, 19
- Sivas, 14, 28, 123, 124
- siyasiler/siyasiyyun (bellibaşlı aşiret ve kabile reisleri), 274, 275, 276, 286, 287, 288, 290
- Sola (İtalya'nın Hudeyde başkonsolosu), 198, 199
- Somali, 197
- Somalililer, 198, 199, 255
- Stokholm sefareti, 27
- Stvart (Aden İngiliz kuvvetleri komandanı ve vali, general), 37, 41, 43, 52
- Subeyhî nahiyesi, 28
- Subhi Bey (yüzbaşı), 43
- Suda, 257
- Sude, 32, 159, 171, 177, 280
- Suh kanilesi, 228
- sülâle-i tâhire/Hz. Peygamber'in soyu, 223, 224
- Süleyman Bey (Mahmud Şevket Paşa'nın babası), 238
- Süleyman Faik Bey (Niyazi Bey'in eniştesi), 86
- Süleyman Şefik Paşa (Yüzellilikler'den), 251, 252
- Sultanahmet, 220
- Sünnî düşmanı, 248
- Sünnî-Şîî muharebesi, 269
- Sünnîler, 267, 268, 269
- Suriye, 38, 225
- Süveys, 254
- Ş
- Şafii kısmı, 169

İNDEKS

- Şafii/Şafîiler, 84, 85, 88, 169, 270, 273, 274, 291, 316, 317
- Şahhâde kalesi, 182
- Şakir Paşa (heyeti teftişiye reisi, yaverandan, müşir, Tatar), 104, 105, 106, 107, 109, 110, 111, 119, 167, 171, 181, 185, 186
- Şam, 132, 324
- Şark, 126, 274
- Şark'ın kurtarıcısı, 123, 152
- Şerif Abdullah Bey, 224
- Şerif Hammud Bey (Luhayya kaymakamı), 232
- Şerif Hüseyin (Mekke emiri), 14, 18, 24, 27, 115, 116, 123, 131, 133, 148, 149, 150, 152, 157, 237, 240, 241, 242, 245, 324
- Şerif Hüseyin isyanı, 14, 24, 25, 157, 324
- Şerif Hüseyin'in hilafeti, 218
- Şeyh Muhammed Makhafi (Yemen mebusu), 222
- Şeyh Muhammed, 222, 224
- Şeyh Sa'di Şarki (Yemen heyetinden), 87
- Şeyh Sıkran, 163
- Şişli, 112
- T**
- Tahsin Bey (serkatip), 101, 177
- Taif, 227
- Taiz, 31, 158, 159, 191, 228, 265, 266, 271, 272, 293
- Taiz-San'a tren hattı, 322
- Talat Bey/Paşa, 21, 99, 220, 221, 222, 223, 259, 260
- Tarabya, 112
- Tayyar, 105, 106
- TC Yemen valisi, 14, 15
- Tellume boğazı (Asir'de), 150
- Tevfik Bey (Yemen valisi), 163, 172, 300
- Tevfik Paşa, 30, 43, 45, 156, 256, 257
- Tevfik Paşa (dördüncü ordudan), 163
- Tevfik Paşa (kolordu kumandanı), 23
- Tihâme, 88, 153, 154, 157, 158, 208, 211, 212, 216, 239, 255, 316, 324
- Tihâme kabileleri, 216
- Tihâmeliler, 121, 122, 147, 152, 153, 154, 215
- Trablusgarp, 207
- Trablusgarp harbi, 122, 207, 214, 235
- Trablusşam rüşdiye mektebi, 14
- Trablusşam tahrirat kalemi, 14
- Trabzon, 28
- Türk altını, 134
- Türk askeri, 25, 52, 135
- Türk dünyası, 82
- Türk düşmanı, 73
- Türk hükümeti, 15
- Türk kanı, 28, 195, 250, 300
- Türk milleti, 15, 21, 37, 39, 126
- Türk mucizesi, 80
- Türk muhibbi, 80
- Türk ordusu, 72, 73, 316
- Türk parası, 134
- Türk üserası, 57
- Türk'ün kabiliyet ve kudreti, 82

İNDEKS

- Türk'ün necip ve asil ruhu, 74 100, 101, 103, 105, 107, 108,
 Türkiye, 17, 42, 136, 138, 146, 153, 111, 120, 121, 126, 127, 128,
 321, 322, 323, 324 129, 130, 131, 137, 138, 139,
 Türkiye Büyük Millet Meclisi/TBMM, 18, 136, 139, 146, 140, 141, 143, 145, 146, 147,
 153 148, 149, 150, 151, 152, 153,
 Türkiye Cumhuriyeti, 322 154, 155, 156, 157, 159, 160,
 161, 162, 163, 164, 165, 166,
U-Ü 167, 168, 170, 171, 172, 173,
 Ubeydullah Efendi, 257, 261, 266, 174, 175, 178, 179, 185, 188,
 272 189, 192, 193, 194, 195, 196,
 Umeyrî nahiyesi, 28 197, 198, 199, 200, 201, 202,
 Uzak Doğu/Aksa-yı Şark, 13, 21 203, 204, 205, 206, 207, 209,
 Üsküdar, 88, 202, 204, 253 212, 213, 214, 215, 216, 217,
V 218, 221, 222, 224, 225, 226,
 Vadi-i Sehâri, 26 234, 236, 237, 242, 244, 255,
 Vadi-i Şerez, 259 256, 259, 260, 261, 263, 268,
 Vaizaf, 214 269, 270, 271, 272, 274, 275,
 Vaizat, 237, 282 276, 278, 279, 280, 282, 283,
Vakit gazetesi, 17, 22 285, 291, 292, 297, 298, 300,
 Vasfî Râşid Bey (Karahisar mebusu), 167 301, 302, 303, 304, 305, 316,
 317, 321, 322, 323, 324, 330
 Vâsîf Paşa (Beşiktaş muhafızı), 116 Yemen beylerbeyliği, 13
 Vehhabi, 148 Yemen bürosu, 174
 Viyana, 21 Yemen encümeni (Yemen meselesini mütalaa ve müzakere için, Meclis-i Mebusan'da), 87
Y Yemen galesi, 25
 Yâfi nahiyesi, 28, 126 Yemen gümrükleri, 93
 Yanya, 100, 185 Yemen Hariciye Nazırlığı, 15
Yarım Ay, 298 *Yemen Hatıratı*, 167
 Yemen, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 21, Yemen heyet-i teftişiyesi, 167
 23, 24, 25, 27, 28, 31, 32, 33, 34, Yemen heyeti, 87, 88, 99, 100, 103,
 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 167, 199
 44, 45, 46, 47, 48, 52, 53, 57, 59, Yemen ihtilali, 300
 61, 65, 66, 68, 70, 71, 72, 73, 81, Yemen istiklal savaşı, 316
 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, Yemen isyanı, 188, 301, 303
 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99,

İNDEKS

- Yemen mahmili, 150
Yemen meselesi, 86, 87, 93, 98, 99,
172, 173, 178, 179, 193, 194,
205, 331
Yemen mütehasısı, 129, 174
Yemen Şafilileri, 84
Yemen Tarihi, 167
Yemen vali muavinliği (Nedim
Bey için ihdas edilen görev) ,
14, 100, 265, 302
Yemen Yahudileri, 211
Yemen'deki Türkler/Türk aileleri,
44, 160
Yemen'in işgali, 33
Yemen'in tahliyesi, 31, 47, 93, 94,
95, 316
Yemen'in teslimi, 36
Yemenli/Yemenliler, 17, 40, 53,
72, 73, 86, 92, 101, 123, 126,
170, 173, 187, 188, 234, 306,
309, 321, 323
Yenbu', 43
Yener Bayar, 19
Yerebatan, 204
Yerim kazası, 188, 191
Yıldız, 88, 89, 102, 103, 104, 175
Yunanlılar, 138
Yunus Nadi Bey (mektubi mü-
meyyizi), 174
Yusuf Paşa (fırka kumandanı),
186, 189, 190, 191
Z
Zafir kalesi, 180, 181
Zamar kazası, 191
Zebid, 14, 23, 26, 228, 324
Zekeriya Paşa, 163
Zeranik kabileleri, 67, 139
Zeydi/Zeydiler, 84, 88, 164, 165,
169, 174, 181, 191, 192, 195,
206, 208, 211, 234, 248, 254,
267, 268, 270, 273, 282, 289,
290, 291, 310, 312, 316
Zeydi kabileleri, 181, 208
Zeydi mıntukası, 165, 169, 211
Zeydiye, 290
Zeydiye Kafkas kaymakamlığı, 280
Zeynep Uçma, 19
Zinar, 266
Zor, 167
Zübeyd, 197
Zuhra, 237, 290
Zühre, 228